

Vlaanderen
is erfgoed

Opheffingsdossier Stoombierbrouwerij Sint-Jozef in Dilsen-Stokkem (Dilsen)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Opheffingsdossier:

Stoombierbrouwerij Sint-Jozef, Dilsen-Stokkem (Dilsen), Oude-Kerkstraat 55, 55A, 55B, 55C, 57 en Oude Brouwerijstraat 12, 13 en 14
- monument (opheffing)

Onderwerp

Benaming: Stoombierbrouwerij Sint-Jozef

Adres of ligging: Oude-Kerkstraat 55, 55A, 55B, 55C, 57 en Oude Brouwerijstraat 12, 13 en 14, Dilsen-Stokkem (Dilsen)

Dossier

Type dossier: opheffingsdossier (Gehele opheffing)

Dossiernummer: 4.001/72041/103.1

Bescherming

Beschermd als: monument

Beschermingsbesluit: ministerieel besluit van 30 april 2004

URI Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/besluiten/4218>

Inventaris Onroerend Erfgoed

URI Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1956>

Samenvatting

De bescherming als monument wordt opgeheven omwille van het algemeen belang. Door de verkaveling van de brouwerijsite en de realisatie van een woonproject in de brouwerijgebouwen is de herkenbaarheid van het ensemble sterk aangetast. Hierdoor zijn de erfgoedwaarden, in het bijzonder de historische en industrieel-archeologische waarde, niet langer voldoende voor een bescherming van de voormalige stoombierbrouwerij Sint-Jozef als monument, temeer de brouwinstallatie op het ogenblik van de bescherming ook al ontbrak.

Datum

Datum: 25/07/2023

INHOUDSTAFEL

1.	Aanleiding tot opmaak van het dossier	4
2.	Beschrijvend gedeelte	4
2.1.	Ruimtelijke context.....	4
2.2.	Historiek van het beschermde goed	4
2.3.	Historiek van het beschermings- en beheersdossier	5
2.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.5.	Juridische toestand.....	6
2.5.1.	Adres en kadaster	6
2.5.2.	Onroerend erfgoed	6
2.5.3.	Omgeving	7
3.	Evaluerend gedeelte	7
3.1.	Evaluatie van de opheffing van de bescherming	7
3.1.1.	Inleiding	7
3.1.2.	Selectiecriteria	8
3.1.3.	Conclusie	9
3.2.	Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan	9
3.3.	Motivering van de afbakening van de opheffing	9
4.	Bronnen	9
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	10
5.1.	Omgevingsplan	10
5.2.	Fotobijlage	10
5.3.	Documentatie	10

1. AANLEIDING TOT OPMAAK VAN HET DOSSIER

Dit is het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit van de stoombierbrouwerij Sint-Jozef in Dilsen-Stokkem (Dilsen). De opheffing van de bescherming kadert in de evaluatie van het beschermde erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele.

De bescherming van de voormalige stoombierbrouwerij Sint-Jozef werd onderzocht in het project 'snelle screening' (2021-2022). Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Met uitzondering van de stedenbouwkundige ensembles en het archeologisch en varend erfgoed werd het volledige beschermde bestand gescreend.

Dit dossier betreft de volledige opheffing van de bescherming als monument van de stoombierbrouwerij Sint-Jozef.

2. BESCHRIJVEND GEDEELTE

2.1. Ruimtelijke context

De stoombierbrouwerij St.-Jozef is gelegen in de Oude-Kerkstraat nummers 55, 55A, 55B, 55C, 57 en Oude Brouwerijstraat nummers 12, 13 en 14 in Dilsen, deelgemeente van Dilsen-Stokkem (Limburg).

De stoombierbrouwerij St.-Jozef bevindt zich in Oud-Dilsen, de oude dorpskern van Dilsen, tegenover de als stadsgezicht beschermde site van de Sint-Martinuskerk. De nog bewaarde kerktoeren en kerkhofmuur alsook de kapelanj binnen dit stadsgezicht zijn beschermd als monument.

Het beschermd onroerend erfgoed in de omgeving van het beschermd onroerend goed wordt weergegeven op een omgevingsplan in bijlage bij dit opheffingsdossier.

2.2. Historiek van het beschermde goed¹

De voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef wordt reeds omstreeks 1600 vermeld als het 'Paenhuis' van Dilsen. Deze werd in 1605 uitgebaat door een zekere "Lens op die moelen" en later door schepen Gielis Hoelmans. De vroege 17de-eeuwse vermelding verklaart waarom de brouwerij vandaag in Oud-Dilsen, de oude dorpskern van Dilsen, tegenover de oude toren van de voormalige Sint-Martinuskerk is gelegen. Deze kern boette pas in de loop van de 17de eeuw aan belang in door het dichtslippen van de oude Maasarm ingevolge een grote overstroming. Dit leidde in de 18de eeuw omwille van de verschuiving van de Maasbedding tot de ontwikkeling van een nieuwe, meer westelijk gelegen dorpskern. Zelfs de parochiekerk werd verplaatst naar het nieuwe zwaartepunt.

Gedurende de 18de eeuw was de brouwerij vermoedelijk eigendom van de familie Kootjans, waarvan Martinus Kootjans in Oud-Dilsen als brouwer en landbouwer gekend was. Waarschijnlijk houden de muurankers 'MK' op de voorgevel een verwijzing in naar

---

1 AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Stoombierbrouwerij* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/71142> (geraadpleegd op 7 juni 2023); Doom 1990: 27-34; Friedrich 1984: 70; Architectuur Depot 2017: 5-21.

deze familie. In 1896 traden Anna Timmermans en Joseph Stockmans op als eigenaars van de brouwerij. Bij het overlijden in 1909 van Anna Timmermans werden hun drie dochters mede-eigenaar van de brouwerij. In 1912 nam één van de dochters, Stéphanie Stockmans, samen met haar echtgenoot Arthur Borgerhoff de brouwerij over. Onder hun leiding werd de ambachtelijke brouwerij gemoderniseerd naar een stoombierbrouwerij, gemarkeerd door de nog aanwezige schoorsteen. Het brouwerijgebouw onderging daarbij belangrijke aanpassingen. De toegang tot de brouwerijkoer werd vernieuwd en met smeedijzeren hekwerk afgesloten. Het in de kern 18de-eeuwse brouwershuis werd aan de rechterzijde uitgebreid en met een verdieping verhoogd. Aan de linkerzijde werd een deel afgebroken om het brouwerijgebouw van een nieuw ingang met dubbele trap te voorzien.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) werd de brouwinstallatie grotendeels ontmanteld door het beslag van de Duitse bezetter op het koperen brouwmaterieel. Na de oorlog startte brouwer Borgerhoff de brouwerij terug op. Met de productie van 'Dilser Blond' (ook 'bock' genoemd) en 'Mosa Worth', dat voortaan behalve als tonnenbier ook als flessenbier op de markt werd gebracht, bracht hij de brouwerij tijdelijk opnieuw tot bloei.

Omstreeks 1930 werd de stoomketel om veiligheidsredenen afgekeurd. Met de buitengebruikstelling van de stoominstallatie als mechanische krachtbron werd geopteerd om de bierproductie stop te zetten. De tendens van concentratie en schaalvergroting had het brouwbedrijf immers steeds sterker in haar greep. De brouwerij fungeerde voortaan als bierdepot van de Desselse brouwerij Campina.

Met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) stopten alle activiteiten op de brouwerij-site. Na het overlijden van Arthur Borgerhoff kwam de brouwerij in handen van zijn dochters Maria Jozefina, Marie Jeanne en Marie Constance. In 1972, enkele jaren na de dood van Maria Jozefina, werd de brouwerij St.-Jozef verkocht aan de stad Dilsen. De site werd ingericht als stedelijke werkplaats en huisvestte tijdelijk ook de toeristische dienst en het stempellokaal voor de werklozen. Vermoedelijk in deze periode, meer bepaald tussen 1972 en 1976, werd de zuidelijke vleugel, bestaande uit een hangar, een tonnenmagazijn en een machinekamer, gesloopt.

2.3. Historiek van het beschermings- en beheersdossier

De voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef werd – volgend op een geografische inventarisatie – op 30 april 2004 bij ministerieel besluit beschermd als monument. In dit besluit wordt de bescherming als monument gemotiveerd door de:

- "historische waarde: het gebouw is het oude Paenhuys van Oud-Dilsen, dat reeds wordt vermeld in de 17de eeuw. Het behield zijn oude kern uit de 18de eeuw, wat blijkt uit de bewaarde jaarankers. Het is daarom een onmisbaar element in het historisch dorpsbeeld."
- "industriële-archeologische waarde: gegroeid uit het oude Paenhuys bleef het gebouw, een brouwerij die artisanale werkte tot eind 19de-begin 20ste eeuw, toen het door Arthur Borgerhoff tot stoombierbrouwerij St.-Jozef werd omgevormd. Het gebouw heeft dus een geschiedenis als brouwerij die opklimt tot het begin van de 17de eeuw. De grote bloei kwam onder A. Borgerhoff, die begon met het brouwen van het in het Maasland zeer populaire 'Dilser Blond' en 'Mosa Worth'. De brouwerij weerspiegelt in haar gebouwen deze evolutie, met als oudste kern het woonhuis uit de 18de eeuw en met de nog gedeeltelijk behouden bedrijfsgebouwen en ronde schoorsteen van de stoombierbrouwerij uit eind 19de-begin 20ste eeuw. De installaties zijn volledig ontmanteld."

In 2006 werden de stedelijke werkplaatsen geherlokaliseerd op een nieuw bedrijventerrein en kwamen de brouwerijgebouwen leeg te staan. Twee jaar later besliste Dilsen om de brouwerij-site te verkopen aan een projectontwikkelaar. In 2012 werd het achterste gedeelte van de brouwerij-site verkaveld. Binnen deze verkaveling Mosa Worth verrezen vier geschakelde starterswoningen. Voor deze bouwwerken gaf het agentschap Onroerend

Erfgoed in januari 2013 een gunstig advies met als motivatie dat "de gevraagde werken geen afbreuk doen aan de erfgoedwaarden van het beschermde monument". Voor de brouwerijgebouwen, bestaande uit een woonhuis, bedrijfsgebouwen en een vrijstaand bijgebouw, zou gezocht worden naar een herbestemming. In 2017 stonden de gebouwen echter nog altijd leeg en had het verval zijn intrede gedaan. In functie van hun herbestemming werd in dat jaar een beheersplan opgemaakt dat door het agentschap Onroerend Erfgoed in 2016 werd betoelaagd en eind 2017 werd goedgekeurd. Daaropvolgend werden voor de restauratie van het brouwershuis in 2020-2021 drie erfgoedpremies volgens de standaardprocedure toegekend. Voor de restauratie van het brouwerijgebouw werd eveneens in 2020 een vergelijkbare erfgoedpremieaanvraag goedgekeurd. In november 2021 werd ook een gunstig advies verleend voor de restauratie van de voormalige brouwerijsite St.-Jozef en de herbestemming ervan naar vijf wooneenheden: twee in de brouwerswoning, twee in het brouwerijgebouw en één in het vrijstaand bijgebouw. In dit bijgebouw werd ook een stalplaats voor vijf wagens met individuele bergruimte voorzien. Daarbij zou ook het verbindende element van de tussenliggende koer (als gemeenschappelijke ruimte en toegang tot de verschillende wooneenheden) worden hersteld. Op een vraag tot regularisatie van enkele wijzigingen die tijdens het werfproces van de restauratie en verbouwing van deze site werden uitgevoerd, verleende het agentschap Onroerend Erfgoed in september 2022 eveneens gunstig advies. Deze wijzigingen waren beperkt in omvang en hadden weinig tot geen impact op de nog aanwezige erfgoedwaarden van de site.

2.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit opheffingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens de plaatsbezoeken op 12 april 2022 en 5 juli 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de opheffing.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Adres en kadaster

De als monument beschermde voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef heeft als adres: Dilsen-Stokkem (Dilsen), Oude-Kerkstraat nummers 55, 55A, 55B, 55C, 57 en Oude Brouwerijstraat nummers 12, 13 en 14.

De kadastrale gegevens van de als monument beschermde voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef werden op het ogenblik van de bescherming afgebakend op een plan als bijlage bij het ministerieel besluit. De afbakening op het plan was ten kadaster bekend als: Dilsen-Stokkem, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummer 710L.

De kadastrale gegevens van de als monument beschermde voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef zijn intussen gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van de bescherming. Vandaag komt dit perceel overeen met: Dilsen-Stokkem, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 710P, 710R, 710S(deel), 710T(deel), 714R(deel) en 720H(deel).

2.5.2. Onroerend erfgoed

De voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef is beschermd als monument (ministerieel besluit van 30 april 2004 houdende de bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten: de voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef - <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/1956>).

Ook is de voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef vastgesteld bouwkundig erfgoed: <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/20476>.

Voor het beschermd monument Stoombierbrouwerij Sint-Jozef werd in 2017 een beheersplan opgemaakt dat op 18 december 2017 werd goedgekeurd: <https://plannen.onroendergoed.be/plannen/496>.

Van het beschermd monument Stoombierbrouwerij Sint-Jozef ligt een deel, meer bepaald het bij de bescherming in 2004 onbebouwde zuidelijk gedeelte, in een Gebied geen archeologie (Gebied 3361): <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/124182>.

2.5.3. Omgeving

De voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef is op het gewestplan (van 1980) ingekleurd als woongebied met een landelijk karakter. Op de site is geen RUP of BPA van toepassing.

3. EVALUEREND GEDEELTE

3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming

3.1.1. Inleiding

De voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef werd beschermd als monument omwille van de historische waarde en de industrieel-archeologische waarde, bij ministerieel besluit van 30 april 2004.

Op het moment van de bescherming was de brouwerijuitrusting niet meer aanwezig. Ook de zuidelijke brouwerijvleugel, die een hangar, een tonnenmagazijn en een machinekamer herbergde, was reeds gesloopt. In 2012 werd het achterste gedeelte van de brouwerijsite verkaveld en werden vier woonentiteiten gebouwd. In 2021 werd de herbestemming van de brouwerij en brouwerswoning vergund. Deze ontwikkeling, waarbij het besloten karakter van de brouwerijgebouwen, geordend rond een brouwerijkoer, grotendeels verloren ging, tastte de ensemblewaarde aan en reduceerde in sterke mate de herkenbaarheid.

Artikel 6.2.1, 3° van het Onroenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "*door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming*".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde. Deze evaluatie is gebaseerd op de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurerende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgooderen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen.

Daarnaast zijn de vijf selectiecriteria gebruikt die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:

1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;

2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;

3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;

4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;

5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

3.1.2. Selectiecriteria

3.1.2.1. Zeldzaamheid

In Vlaanderen zijn momenteel 569 brouwerijen opgenomen in de wetenschappelijke inventaris bouwkundig erfgoed en 562 brouwerijen aangeduid als vastgesteld bouwkundig erfgoed. In totaal zijn 125 brouwerijen beschermd als monument, waarvan 11 in Limburg. Van alle beschermde brouwerijen wordt voor amper 7 brouwerijen aangegeven dat het om een stoom(bier)brouwerij ging. Maar één daarvan ligt in Limburg, met name de voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef in Dilsen. Op de brouwerij Carpentier in Izegem na is de stoominstallatie in al deze stoombrouwerijen verdwenen. Daar in de Izegemse brouwerij de brouwinstallatie verdwenen is, telt Vlaanderen geen enkele nog intacte stoombrouwerij meer. De brouwerij Sint-Jozef in Dilsen is immers ook ontdaan van zijn volledige brouwerijuitrusting, met inbegrip van de stoommachine en -ketel. Als brouwerijsite is deze brouwerij dan ook niet zeldzaam.

3.1.2.2. Herkenbaarheid

Met de invulling sinds 2012 van het brouwerijcomplex met diverse wooneenheden heeft de stoombierbrouwerij Sint-Jozef in belangrijke mate ingeboet aan herkenbaarheid. Op het ogenblik van de bescherming als monument beschikte de voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef al niet meer over haar brouwerijuitrusting en was de zuidelijke brouwerijvleugel reeds gesloopt. De afleesbaarheid van de functie van bierbrouwerij (industriële-archeologische waarde) is hierdoor veel minder duidelijk dan in de beschermde brouwerijen De Ster in Herk-de-Stad en Sint-Rochus in Ulbeek (Wellen).

3.1.2.3. Representativiteit

De representativiteit van de voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef als bierbrouwerij is hoog. Vooreerst is de brouwerij historisch waardevol als het voormalige Paenhuis van (Oud-)Dilsen, centraal in het dorp gelegen tegenover de restanten van voormalige Sint-Martinuskerk. Daarnaast is de brouwerij representatief voor de evolutie die vrij veel dorpsbrouwerijen hebben gekend, namelijk de ontwikkeling door het aanwenden van stoomkracht van een ambachtelijk naar een semi-ambachtelijk bedrijf. De modernisering die er kort voor de Eerste Wereldoorlog plaatsvond, laat zich vandaag door de afwezigheid van de brouwinstallatie en de stoominstallatie (voor de mechanische aandrijving ervan) echter nog nauwelijks aflezen (industriële-archeologische waarde). Diverse andere brouwerijen die ook als monument beschermd zijn, doen dit echter wel. In Vlaanderen zijn beter herkenbare voorbeelden met een gaaf tot vrij gaaf bewaard ensemble bewaard en beschermd, zoals de brouwerij-mouterij De Snoek in Alveringem, de brouwerij-mouterij

Sint-Joris in Poperinge (Reningelst), de brouwerij-mouterij Verhaeghe in Anzegem (Vichte) en de brouwerij-mouterij Hayen in Wellen (Ulbeek). Een interessante referentie als stoombierbrouwerij is de voormalige brouwerij Carpentier in Izegem met zijn nog bewaarde stoominstallatie.

3.1.2.4. Ensemblewaarde

Op basis van het criterium ensemblewaarde was de industrieel-archeologische waarde van de voormalige stoombierbrouwerij reeds vóór de bescherming afgenomen door de sloop van de zuidelijke brouwerijvleugel. De verkaveling in de jaren 2012-2014 werd niet aangegrepen om de betekenisvolle samenhang tussen de brouwerijgebouwen te herstellen.

3.1.2.5. Contextwaarde

Vanuit het criterium contextwaarde heeft de voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef voor wat betreft de ruimere omgeving zijn historische erfgoedwaarde grotendeels behouden. Sinds 1600 vormt de brouwerij als het oude 'Paenhuis' van Dilsen een geheel met de tegenover gelegen site van de Sint-Martinuskerk, waarvan de kerktoren en kerkhofmuur nog bewaard zijn. Beide relictten zijn - net als de nabijgelegen kapelanj - beschermd als monument en de kerkhofsite is beschermd als stadsgezicht. De verkaveling van het zuidelijke deel heeft het open karakter van de onmiddellijke omgeving van de bewaarde brouwerijgebouwen echter verstoord.

3.1.3. Conclusie

De bescherming van de stoombierbrouwerij Sint-Jozef als monument wordt opgeheven omwille van het algemene belang. Door de verkaveling van de brouwerij-site en de realisatie van een woonproject in de brouwerijgebouwen is de ensemblewaarde aangetast en is de herkenbaarheid sterk verminderd. Hierdoor is de erfgoedwaarde, in het bijzonder de industrieel-archeologische waarde, niet langer voldoende voor een bescherming als monument, temeer de brouwinstallatie op het ogenblik van de bescherming ook al ontbrak.

3.2. Registratie van de erfgoedwaarden die verloren gaan

De inhoudelijke verslagen bij het beschermings- en opheffingsdossier registreren de erfgoedwaarden die verloren zijn gegaan of aan belang hebben ingeboet voldoende. Er zijn bijgevolg geen bijkomende maatregelen vereist.

3.3. Motivering van de afbakening van de opheffing

De bescherming van de voormalige stoombierbrouwerij als monument, Oude-Kerkstraat nummers 55, 55A, 55B, 55C, 57 en Oude Brouwerijstraat nummers 12, 13 en 14, wordt geheel opgeheven. De kadastrale percelen gevat door de opheffing zijn opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

4. BRONNEN

Archiefbronnen

Agentschap Onroerend Erfgoed, digitaal archief, beschermingsdossier voormalige stoombierbrouwerij St.-Jozef Dilsen-Stokkem (Dilsen).

Literatuur

DOOM J. 1990: St.-Josephbrouwerij "Dilser Blond" van Arthur Borgerhoff-Stockmans. In: *Thilesna*: 27-34.

FRIEDRICH M. 1984: *Brauerei-Verzeichnis Belgien*, Förderergemeinschaft von Brauerei-Werbemittel-Sammlern e.V.: 70.

Online werken

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2023: *Stoombierbrouwerij* [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/71142> (geraadpleegd op 7 juni 2023).

ARCHITECTUUR DEPOT 2017: *Beheersplan Stoombierbrouwerij St.-Jozef Dilsen-Stokkem* [online] <https://plannen.onroenderfgoed.be/plannen/496> (geraadpleegd op 6 juni 2023).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk opheffingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastralmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.